

Mindre bidrag

Stødet i rigsdansk morfologi

Min fremstilling af det rigsdanske stød er først og fremmest et forsøg på at beskrive de alternationer af stød og ikke-stød, som forekommer inden for visse morfologiske paradigmer og om hvilke der i forvejen udsiges den hypotese, at de ikke skyldes et suppletivt forhold mellem formerne med stød og formerne uden stød. Beskrivelsen bygger på materiale i Aage Hansen 1943 og på angivelser fra et par rigsmålstalende informanter. Af anden litteratur om stødet er Basbøll 1972 (med litteraturhenvisninger), Basbøll 1975, Brink & Lund 1975 og Erik Hansen 1977 særlig relevante.¹

Mit hovedformål er at præsentere en beskrivelse, der ikke indeholder underliggende strukturer der er mere abstrakte end absolut nødvendigt. I dette øjemed opstiller jeg en kompliceret stødregel, som genererer en del af samtlige forekommende stød. De resterende stød er efter min opfattelse leksikaliserede.

STØDREGLEN. Nogle stød veksler med ikke-stød i morfologiske paradigmer. Fx udtaler man *hus* med stød, ft. *huse* uden stød. Begge former tilhører samme morfologiske paradigme. Stødreglen tager sig af denne slags veksler af stød og ikke-stød. Som bekendt udtrykker enhver regel en forandring og de betingelser, under hvilke forandringen finder sted. Den forandring, stødreglen volder, består i, at reglen indsætter stødet. Betingelserne, under hvilke forandringen sker, er for stødreglens vedkommende af to slags, én fonologisk og flere morfologiske.

Den fonologiske betingelse lyder: stavelsen, som af stødreglen forsynes med stød, må indeholde stødbasis og være enten ordrodens eneste stavelse eller ordrodens sidste stavelse eller – i sjældnere tilfælde – ordrodens penultima. I det sidste tilfælde indeholder ultima *el* eller *er*, måske også *en*. Formelt:

$$\emptyset \rightarrow [+stød] / \overline{[+S]} C_o \left(\left\{ \begin{array}{l} el \\ er \\ en \end{array} \right\} \right) C_o$$

[+ S] = et segment eller en segmentforbindelse, der er stødmottagelig. (Forbindelserne kortvokal + *r* + *f*, *s(j)*, *p*, *t*, *k* er i princippet stødmottagelige, jf. *far's*, *ar't*, *par't ær't*, se Aage Hansen 1943:39).

C_o = et vilkårligt antal konsonanter

] = rodgrænsen. (Roden er her defineret som ordet minus den endelse, som volder stødtilkomst i stødmottagelige rødder. Således analyseres *gjordet* »gjorde det« som *gjorde-t*, hvor *gjorde-* er roden i overensstemmelse med denne definition.)

Et par eksempler med {*er*, *el*} : *fin'ger* – *fingre*, *svim'mel* – *svimle* (også *svim'le*). Eksempler på *-en* med uleksikaliseret stød kender jeg ikke; Aage Hansen 1943 nævner ingen. Muligvis skal derfor *en* udelades fra reglen.

Formen *vikin'gen* med stød, ft. *slægtin'ge*, når det udtales med stød (som det somme-

tider gør ifølge Aage Hansen 1943), og en del andre eksempler viser, at ubetonede stavelser kan være stødmotagelige. Årsagen til, at man har postuleret trykforøgelsen fx i *ing* af *vikin'gen* (kontra *viking* uden tryk og stød i *ing*), er den, at der findes tydelige tilfælde af stødsvind i syntaktisk ubetonede ord, fx *kan'* : *kan gå'*. Man har derfor ment, at stødbasisen kun er mulig i stavelser med en vis grad af tryk. Dog kan man beskrive forholdene i de syntaktiske tilfælde som en proces og dermed frakoble forbindelsen mellem dem og trykket i stødbasis. En tentativ formulering ville være: hver stødbasis (eller: hvert stød) i ordet vinder, hvis ordet mister sit »medfødte« stærktryk i overensstemmelse med reglerne om syntaktisk bestemt tryk.

Stødreglens resterende betingelser er morfologiske. De morfologiske betingelser behandler stødet som en slags endelse, der enten alene eller samtidig med andre endelser markerer visse grammatiske former. Behandlingen af de morfologiske betingelser vil ske efter ordklasse: først navneord, så tillægsord, til sidst verber.

NAVNEORD. De følgende navneords endelser ledsages altid af stød, hvis roden foran dem opfylder den fonologiske betingelse for stødets forekomst: de efterhængte artikler *-en(s)*, *-et(s)*, *-ene(s)*. Fx *ven – ven'neu(s)*, *kar – kar'ret(s)*, *bud – bud'dene(s)*. Undtagelser: alle navneord, der indeholder kortvokal + *r* + *f*, *s(j)*, *p*, *t*, *k*, fx *spark(s) – sparket(s) – spark(ene)(s)*, *værfti(s) – værftei(s)*. – Man må skelne mellem artiklen *-ene* og flertalsendelsen *-e* + artiklen *-ne*. *-e-ne* volder ikke stødtilkomst, jf. *hus-e-ne* kontra *bud'd-ene*.

Betingelsen om de efterhængte artikler skal formuleres således, at den også gælder for disse størrelser, når de fungerer som efterhængte demonstrative pronomina, for der findes ordpar som *gør* og *gør'en* »gør den«, *ved* og *ve'et* »ved det«. Naturligvis tilkommer stødet kun, hvis ordstammen foran det efterhængte demonstrative pronomen opfylder stødreglens fonologiske betingelse. Der er derfor intet stød fx i *gjorde-t* »gjorde det«.

I navneordenes øvrige former er der mindre orden i brugen af stødet. Man kan dele samtlige navneord, der får stød af stødreglen i en eller anden form uden for de allerede nævnte, i to bøjningsklasser. Den ene klasse er uden stød i ubestemt ental og har stød i flertal. Fx *øl(s)* uden stød, ft. *øl'ler(ne)(s)* med stød. Jeg vil kalde klassen *øl*-klassen. I Aage Hansen 1943 fandt jeg omtrent femten hidhørende eksempler, nogle af dem fakultative.

Den anden klasse har stød i ubestemt ental og er uden stød i flertal. Fx *møn't(s)* med stød, *mønter(ne)(s)* uden stød. Denne klasse vil jeg kalde *mønt*-klassen. Eksempler er *hu's – huse*, *fin'ger – fingre*, *dag – dage* [da' – da]. *Mønt*-klassen er stor. Aage Hansen 1943 optæller over 100 eksempler med stødtab foran flertalsendelsen *-er* (som *møn't – mønter*), hvoraf nogle er fakultative. Dertil kommer flere hundreder af navneord, der mister stødet foran flertalsendelsen *-e* (som *hu's – huse*).

Stødreglens morfologiske betingelser, der angår navneord, lyder altså:

- 1° foran artiklen *-en*
- 2° foran artiklen *-et*
- 3° foran artiklen *-ene*
- 4° i flertal af navneord af *øl*-klassen
- 5° i ental af navneord af *mønt*-klassen.

Nogle særtilfælde. Ord som *tempo*, *nu*, *menu*, *nabo* udtales med stød uden for ubestemt ental. Der er fx *tempo(s)* uden stød, men *tempo'et(s)*, *tempo'er(ne)(s)* med stød. Det manglende stød i det ubestemte ental skyldes manglende stødbasis (kortvokal) i sidste

rodstavelse. Beskrivelsen af stødforhold i *tempo* og lignende ord afhænger af beskrivelsen af slutvokalvekslen i par som *tempo* – *tempo'et*. Den naturligste løsning er nok den, at stødet i roden *tempo-* er leksikaliseret og slettes i ubestemt ental, efter at vokalen *o* har tabt stødbasis.

Ord som *Hed'vig*, ft. *Hed'vig'er*, og typen på *-ing*, fx *viking*, ft. *vikin'ger*, tilhører navneordenes *øl*-klasse. Det samme gælder for *slægning*, *hedning*, når de i flertal udtales med stød, *slægnin'ge*, *hednin'ge*, og ord på *-dom*, når de en sjælden gang får stød i flertal, fx *ejendom'me*.

I uregelmæssige navneord som *fo'd* – *fød'der*, *bonde* – *bøn'der* osv. har vi at gøre med suppletivisme. Fx *fod* har to suppletive rødder, *fo'd-*, som bruges i ental, og *fød'd-*, som bruges i flertal. Stødet er altså her leksikaliseret.

Aage Hansen 1943 nævner også paradigmet et. *finne*, ft. *fin'ner*. Paradigmet er uregelmæssigt: stødreglen kræver en analyse af flertal som *finn +er*, mens et. *finne* dikterer ft. *finne+r*, hvilken form ikke opfylder stødregelns fonologiske betingelse. Eftersom forholdet er ganske isoleret, regner jeg her med suppletivisme: roden er *finne-* i ental, *fin'n-* eller *fin'ne-* i flertal.

Ordet *skil'ling*, med ft. *skillinger*, er usædvanligt i to henseender, idet det taber entallets stød i flertal og ikke får stød i *-ing-* i flertal, jf. *viking* – *vikin'ger* og andre ord på *-ing*. Jeg beskriver *skil'ling* som en suppletiv dannelse. Ordets leksikalske repræsentation indeholder to rødder, *skil'ling-*, som bruges i ental, og *skilling-*, som bruges i flertal og ikke tilhører *øl*-klassen.

TILLÆGSORD. De fleste tillægsords paradigmer er enten stødløse eller opviser stød i paradigmernes samtlige former. Sådanne tillægsord undergår ikke stødreglen. Det gør derimod adjektiva med paradigmer som det følgende: positiv fk. *fi'n*, ik. *fi'nt*, ft. og bestemt et. *fine*, komp. *finere*, superl. *finest(e)*. Vi vil sige, at de tillægsord, der opviser stød kun i ubestemt ental af deres positiv, tilhører adjektivernes *fin*-klasse. *Hvid'* og *ra'r* tilhører *fin*-klassen, mens *glad*, *vor* ikke gør det.

Stødregelns morfologiske kontekst nr. 6 lyder altså:

6° i ubestemt positiv ental af tillægsord af *fin*-klassen.

Nogle særtilfælde. Tillægsordet *blå* har stød i samtlige former, også i de sjældne komp. *blå'ere* og superl. *blå'est(e)*, undtagen i ik. et. *blåt*, som mangler stødbasis. Hvordan dette skal beskrives, afhænger af, hvordan grammatikken genererer ik. *blåt*. Min foreløbige beskrivelse af stødforhold i *blå*'s paradigme er: i leksikon er roden *blå'*-, med stød; stødet svinder i formen *blåt*, efter at formen har tabt sin stødbasis.

Ord som *træsk* har fakultativt stød i formen på *-e*, altså to paradigmer: a) *træ'sk* – *træ'ske*, b) *træ'sk* – *træske*. I paradigmet a) er stødet leksikaliseret. I paradigmet b) genereres stødet af stødreglen, fordi paradigmet tilhører tillægsordenes *fin*-klasse.

Komparativendelsen *-ere* og superlativendelsen *-est(e)* volder normalt ikke stødtilkomst, jf. *slan'k* – *slankere* – *slankest(e)*. Når vi alligevel har *høj'* – *højere* – *høj'est(e)*, med uforventet stød i superlativen, er dette en synkron uregelmæssighed, som ikke kan overraske ved et så meget brugt adjektiv som *høj* og som der skal redegøres for i leksikon.

På samme måde – nemlig som uregelmæssig – vurderer jeg situationen i *lan'g* – *længere* – *læn'gst(e)*, hvor *længst* volder problemer, fordi dets stød også udtales i den bøjede form *læn'gst(e)*. Dette stød skal efter min mening noteres i leksikon. Derimod skal stødet i positiv *lang* ikke anføres i leksikon, da stødet ikke udtales i den bøjede form *lange*.

Formen *lang* får som et adjektiv af *fin*-klassen stødet tildelt af stødreglen, ligesådan *langt* og gen. *langs*. Jeg forestiller mig den leksikalske repræsentation af tillægsordet *lang* således: der er tre suppletive rødder, *lang-* uden stød, som bruges i positiv, betegnet [+*fin*-klassen], *læng-* uden stød, som bruges i komparativ på *-ere*, *læn'g-* med stød, som bruges i superlativ. – Der er også komparativformen *læn'ger*, med stød. Man kan diskutere, om den overhovedet er et medlem af adjektivet *lang's* morfologiske paradigme. Hvis dette er tilfældet, må man indlemme formen *lang's* paradigme. Teoretisk kunne det antages, at stødreglen indsætter stødet også i de rødder, som står foran komparativendelsen *-er*. Dog forekommer en tilsvarende morfologisk betingelse mig unødvendig, fordi komparativer på *-er* synes at være uregelmæssige dannelser fra et synkront synspunkt og der er mulighed for at opføre sådanne stød i leksikon. Jeg foreslår, at den leksikalske repræsentation af *lang* udvides sådan, at roden *læn'g-*, med stød, bruges i komparativ på *-er* og i superlativ.

I *sa'rt* – *sa'rtiere* – *sa'rtest*, *nervø's(e)*, *elementær'e* osv. hvor stødet forekommer i samtlige former, er det leksikaliseret.

Modsætningen mellem *dan'sk* – *danske* og *fin'sk* – *fin'ske* beskrives således: *dan'sk* er et tillægsord af *fin*-klassen, uden stød i den leksikalske repræsentation af dets rod: *dansk-*. *Fin'sk* derimod har leksikaliseret stød.

VERBER. Stødet udtales i følgende verbalformer, dersom deres rødder tilfredsstiller stødreglens fonologiske betingelse: imperativ ental, perfektum participium af *t*-bøjningen, enstavelses infinitiv, enstavelses præsens og enstavelses præteritum. Den forældede imperativ flertal på *-(e)r* har altid samme stødforhold som den tilsvarende aktive præsens.

Eksempler: imperativ *tvin'g*, *spar(')k*; undtagelser: *kom*, *gør* og de fleste verbalrødder, der indeholder kortvokal + *r* + *f*, *s(j)*, *p*, *t*, *k*, (fx *skærf*, *dirk*, *terp*, *hers*). Perfektum participium af *t*-bøjningen: *læ'st(e)*, *se't(e)*, (*de har*) *skæn'dis*; undtagelser: se bemærkningen om pp. *skændies* længere nedenfor under PROBLEMER. Enstavelses infinitiv: *gå's* (*s*) (samme rod i pp. *gået* uden stød, roden har altså ikke leksikaliseret stød); ingen undtagelser. Enstavelses præsens: *gå'r*, *gå's*, *skæn'ds*; undtagelser: *er*, *gør*, *bør*, *tør*, *vil(')*, *skal(')* (de sidste to fakultative undtagelser) og *siger*, *sluger*, *bruger*, når de udtales som enstavelses ord. Enstavelses præteritum: *fan'dt* (kontra *fandtes* uden stød); undtagelser: *var*, *lagde*, *sagde*. (Verbalformer som *ville*, *kunne*, *skulle* består i den her behandlede udtale hver af to stavelser.)

Stødreglen kan nu udvides med følgende tilfælde:

- 7° i imperativ ental
- 8° i enstavelses infinitiv
- 9° i enstavelses præsens (og enstavelses imperativ flertal på *-r*)
- 10° i enstavelses præteritum
- 11° i præteritum participium af *t*-bøjningen.

Videre udtales stødet i nogle aktive præsensformer på *-er*, fx *tvinge* – *tvin'ger*; således i de fleste stærke verber, men ikke i alle; der er fx *bære* – *bærer* uden stød. I den aktive præsens af de fleste svage verber på mere end én stavelse udtales stødet ikke, fx *følge* – *følger*; dog udtales stødet i *kvæ'ler* af *kvæle* og i mindst 40 andre svage verber. For at beskrive stødforholdene i præsens på *-er* er det nødvendigt at opstille en særlig bøjningsklasse med stød i aktiv præsens. Jeg vil kalde klassen *kvæle*-klassen. Nu kan stødreglens morfologiske kontekst udvides med

12° i aktiv præsens (og imperativ flertal på *-er*) af verber af *kvæle*-klassen.

Nogle særtilfælde. Aage Hansen 1943 nævner verbet *fejle*, som i én af sine betydninger har stød i sin aktive præsens og er stødløst i sin anden betydning. Aage Hansens eksempleringer er *Hvad fejler du?* kontra *Du fejler, min ven*. Dette forhold beskrives således: verbet *fejle* i betydningen »lide af (om sygdom)« tilhører *kvæle*-klassen; i betydningen »ikke have ret« tilhører det ikke *kvæle*-klassen.

Svage verber, hvis aktive infinitiver ender på betonet vokal, fx *nå'* – *nåede* – *nå'et* (det *nå'ede resultat*), har stød i samtlige former, undtagen i præteritum *nåede* (kontra det bøjede pp. *nå'ede*). Stødet er her leksikaliseret og slettes i præteritum af en særlig morfologisk regel, som kan formuleres således:

[+stød] → Ø / # # C_o ___ +ede i præteritum

Reglen siger: stødet svinder fra rodfinal vokal i et usammensat verbum, hvis roden følges af præteritumsendelsen *-ede*. To undtagelser fra reglen: præt. *spyede* af *spy* og *skoede* af *ske* har fakultativt stød. – Reglens virkning skal begrænses til usammensatte verber, for i tilsvarende sammensatte verber slettes stødet ikke i præteritum, sml. præt. *op-nå'ede*.

Det kan tænkes, at sletningsreglen virker også i nogle andre tilfælde, fx i flertal af navneord af *mønt*-klassen (for hvilke det alternativt er blevet foreslået ovenfor under NAVNEORD, at de får stødtilkøbst i ubestemt ental) og i tillægsord af *fin*-klassen uden for det ubestemte ental (for disse tillægsords vedkommende er det alternativt blevet foreslået ovenfor under TILLÆGSORD, at de får stødtilkøbst i ubestemt ental).

LEKSIKALISERINGER. Bortset fra nogle ord på *-er*, *-el*, eventuelt *-en* (fx *fin'ger*, *svim'mel*) er stødforholdene i ikke-sidste stavelser stabile: i ord, der indeholder stød i en ikke-sidste stavelse, svinder stødet ikke under bøjningen. Stødet er i den slags tilfælde leksikaliseret. Jf. *ham'ster* – *ham'stere*, *po'e'tisk* – *po'e'tiske*, *salthol'dig* – *salthol'dige*, *opfø're* – *opfø'rie* – *opfø'rt*. Sådanne eksempler forekommer i tusindvis. Ligesom danskerne skal huske, at fx ordet *hamster* begynder med *h*, skal de også vide, at det indeholder stød. Og ligesom det er usandsynligt, at de glemmer, at *hamster* begynder med *h*, er det usandsynligt, at de glemmer, at ordet udtales med stød. Der foreligger dog den mulighed, at særlige regler beskriver de regelmæssigheder, som er karakteristiske for nogle af de leksikaliserede stødtilfælde. Sådanne leksikalske redundansregler ligger udenfor denne artikels rammer.

PROBLEMER. Det mediale pp. *skændtes*, som i *de har skændtes*, udtales af og til med stød ifølge Aage Hansen 1943. Dette forhold kan ikke beskrives således, at der i den leksikalske repræsentation af verbet *skændes* nævnes trækket [+stødreglen, punkt (11)] i rund parentes, altså som fakultativt, for dette ville have til følge, at også stødet i pp. *skændts* ville blive fakultativt – hvilket ville være galt. Jeg ved ikke, hvordan dette problem skal løses.

Det er uklart, om verbalsubstantivet på *-en* og præsens participiet tilhører verbernes morfologiske paradigmer. Ved præsens participierne må man skelne mellem verbale og ikke-verbale anvendelser. Det forekommer mig sandsynligt, at præsens participier er medlemmer af verbernes morfologiske paradigmer, hvis de bruges verbalt, ellers ikke. Verbalsubstantivet og de nominale anvendelser af præsens participier er måske afledninger af verber, altså leksikalske enheder for sig. Jeg begrænser mig i det følgende til præsens participiets verbale anvendelser. Participialendelsen *-ende* synes ikke at volde stødtilkøbst i roden. Heraf følger, at præsens participiet kun har stød, hvis dette optræ-

der som leksikaliseret i det pågældende verbuds præsensstamme. Fx er stødet leksikaliseret i typen *nå*, derfor (den teoretisk mulige) *nå'ende* med stød; det samme selvfølgelig i *opnå' – opnå'ende* (det sidste en teoretisk mulig form). Derimod er stødet ikke leksikaliseret i roden *stå-* (jf. pp. *stået* uden stød), derfor *stående* uden stød. Dette billede er blevet erkendt af Aage Hansen (1943). Han nævner dog også nogle forstyrrende momenter, men de er de verbale anvendelser af præsens participiet uvedkommende. Mine informanter angiver uforventet *stødmangel* i de verbale anvendelser af visse præsens participier af *nå*-verberne, dog giver ikke alle informanter de samme eksempler. (Desuden findes de verbale anvendelser af visse *nå*-verbers præsens participier ikke i normal brug.) Der foreligger således en uklar situation. På denne baggrund vover jeg ikke at sige noget som helst definitivt om stødforholdene i *nå*-verbernes præsens participier. Problematikken burde behandles af en dansker.

Stødmødtagelige præpositioner har enten leksikaliseret stød eller er stødløse, fx *mod'* : *ad, ind'til* : *inden, før'* : *for*. De leksikaliserede stød realiseres under stærktryk, ellers ikke. Jf. *Tænk Ole 'på' at rejse?* kontra *Tænk Ole på at rejse?* Det er som det skulle være. Der er dog forstyrrende momenter, påpegede af Erik Hansen 1977: præpositionen med leksikaliseret stød udtales uden stød i emfase i eksempler som *Sad du 'på eller 'ved bordet?* Videre er en sådan præposition, hvis dens styrelse er tryksvag, til trods for sit stærktryk uden stød, fx. *Tænk du 'på ham?* Dog er præpositionen *om* stødholdig i den slags tilfælde: *Har du aldrig hørt 'om' hende?* (Samtlige eksempelsætninger i dette afsnit fra Erik Hansen ibidem.) Jeg ved ikke, hvordan dette skal beskrives.

Min interesse for stødet stammer fra den tid, da jeg underviste mine landsmænd i dansk. Derfor ville jeg nu gerne tilføje nogle bemærkninger om hvordan stødet burde behandles i håndbøger om det danske sprog for ikke-danskere. På dette område trænges til forbedring, for i samtlige mig bekendte lærebøger i dansk, danske grammatikker og ordbøger for fremmede er behandlingen af stødet langt fra tilfredsstillende. Forfatterne skyr omtalen af stødet. Jeg vil begrænse fremstillingen til et par ord om, hvordan man efter min mening burde behandle stødet i en praktisk dansk ordbog for fremmede. Fremstillingen bygger, med nogle få afvigelser, på artiklens teoretiske del.

I indledningen til ordbogen burde der være et kapitel med oplysninger om stødets fonetiske natur, om begrebet stødbasis og om stødreglens fonologiske betingelse (dvs. at vekslen mellem stød og ikke-stød forekommer kun i rodens sidste stavelse eller i rodens næsts sidste stavelse, dersom den sidste indeholder *er, el, eventuelt en*). Videre ville det være nyttigt at indføre et særligt tegn for det stød, som udtales i ordets samtlige former (måske en lodret streg, fx *træ|*) og et andet tegn for det stød, som ikke udtales i ordets samtlige former (måske apostrof, fx *fi'n*). Apostrof-stødet udtales ikke, 1° hvis dets udtale forbydes af en regel, nævnt i ordbogens indledning (fx typen præt. *nåede*), 2° hvis dets udtale forbydes af en oplysning, tilføjet selve stikordet. Både streg- og apostrofstødet slettes, hvis stødbasis svinder i overensstemmelse med reglerne om syntaktisk bestemt tryk, jf. *gå*, i *gå'af*.

I indledningen burde endvidere a) nævnes de morfologiske betingelser 1°–3° og 7°–11° samt sletningsreglen for typen præt. *nåede*; b) fortælles, hvordan oplysningerne om stødet ved de enkelte stikord skal fortolkes; c) optælles de forudsigelige tilfælde af leksikaliseret stød, såsom det stød, som udtales i/foran suffikserne *-(e)ri, -holdig, -(i)sk*, i typen *opsføre* osv.

De følgende kategorier af stikord skulle have særlige oplysninger om stødet: navneord

af *øl-* og *mønt-*klassen, typen *tempo*, tillægsord af *fin-*klassen, typen *skærfe* (med stødmangel i imperativ ental) og verber af *kvæle-*klassen. Eksempler:

øl, ft. *øl'ler*. ELLER: *øl*, stødtilkomst i ft. (NB. Stødtilkomst i bestemt ental reguleres af den morfologiske betingelse nr. 2, som nævnes i indledningen til ordbogen.)

møn't, ft. *mønter*. ELLER: *møn't*, stødtab i ft.

tempo, *tempo'et*, *tempo'er*. ELLER: *tempo*, udlydsvokalen forlænges og får stød udenfor ubestemt ental.

fi'n, *fine*. ELLER: *fi'n*, stødtab udenfor ubestemt et.

skærfe, imp. *skærf*. ELLER: *skærfe*, + stød i imp.

kvæle, *kvæ'ler*. ELLER: *kvæle*, stødtilkomst i aktiv præsens.

Stød i suppletive dannelser og i øvrige undtagelser skulle også betegnes eksplicit i de pågældende stikord, fx. *lan'g*, *længere*, *læn'ger*, *læn'gst*.

Noter

1. Professorerne Henning Andersen, Erik Hansen og Karl Martin Nilsen skylder jeg tak for vigtige bemærkninger.

Litteraturhenviisninger

Basbøll, Hans. »Some remarks concerning the stød in a generative grammar of Danish.« Derivational Processes, udg. af F. Kiefer, Stockholm, 1972, Pp. 5–30.

– »Det rigsdanske stød i generativ belysning.« Selskab for nordisk filologi. Årsberetning for 1971–1973. 1975. Pp. 17–22.

Brink, Lars, og Jørn Lund. Dansk Rigsmål. Lydudviklingen siden 1840 med særligt henblik på sociolekterne i København. 2 bd. København 1975.

Hansen, Aage. Stødet i dansk. Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, Historisk-filologiske meddelelser, bd. XXIX, nr. 5. København, 1943.

Hansen, Erik. »Infinitiv og bisætning som styrelse for præpositionen.« Danske Studier 1977:158–61.

Janez Orešnik

Problemet *Blanke Hans* i sønderjysk

I Sønderjylland og i Slesvig-Holsten kan udtrykket *Blanke Hans* anvendes som navn på Vesterhavet, fortrinsvis i forbindelse med storm, højvande, stormflod, uden at brugen nærmere er udforsket.

Denne opsats er et forsøg på at finde frem til anvendelsen heraf med hovedvægten lagt på sønderjysk.

Undersøgelsen af dette ret komplicerede problem måtte begynde på bar bund, da hverken Institut for jysk sprog- og kulturforskning ved Århus universitet eller Københavns universitets institut for navneforskning eller samme universitets institut for dansk dialektforskning var i besiddelse af primære optegnelser.

I første række gjaldt det derfor om at tilvejebringe en materialesamling. Denne blev etableret dels ved udspørgning, dels gennem en anmodning om oplysninger om udtrykket, trykt i Jydske Tidende den 19. marts 1977.¹